

แนวคิดนักปราชญ์ไทย : สันติภาพเชิงพุทธปรัชญา

Concept of Thai Philosophers : Peace in Buddhist Philosophy

พระมหานันต์ อนุตตโร (อันวิเศษ)¹, พระครูวินัยธร เจริญ ทนฺตจิตฺโต², แหวนทอง บุญคำ³
Phramaha Anan Anuttaro (Aunwises)¹, Phrakhruvinaithon Charoen Tanthachitto²,
Waenthong Boonkham³

^{1,2,3}คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author’s Email : aunwiseta@gmail.com.

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของสันติภาพ สันติภาพเชิงพุทธปรัชญา และทัศนะของนักปราชญ์ไทยที่มีต่อสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา จากการศึกษาพบว่า สันติภาพเชิงพุทธปรัชญา คือภาวะแห่งความสงบ หมายถึง ความสงบเย็น ประณีต เป็นความสงบสุขที่มนุษย์ทุกคนเข้าถึงได้ ซึ่งแนวคิดของนักปราชญ์ไทยมีเป้าหมายในทิศทางเดียวกัน คือ การสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในมนุษย์ สร้างความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยยึดหลักพุทธปรัชญาเป็นแนวทางในการนำเสนอ และอธิบายให้เห็นความเด่นชัดของความหมาย ลักษณะ คุณค่าที่เกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนต้องตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และเป็นการพัฒนาตนเองไปด้วย โดยเป็นการพัฒนาทั้งภายในและภายนอก เช่น ทัศนะของพุทธทาสภิกขุมองว่า สันติภาพ คือ อาการไม่กระทบกระทั่งกันและกัน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ธมฺมปฺโต) มองว่า สันติภาพจะเกิดขึ้นได้ไม่ควรละเลยมิติด้านจิตใจ เพราะสันติภาพที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ก่อน และทัศนะของพระไพศาล วิสาโล มองสันติภาพต้องไม่มีความขัดแย้งกันที่เกิดจากรากเหง้า คือ ตัณหา (ความอยาก) มานะ (ความถือตัว) ทิฐิ (การยึดติดในลัทธิอุดมการณ์) กิเลสทั้ง 3 จึงสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชีวิตและสังคม ทัศนะต่อสันติภาพเชิงพุทธปรัชญาของนักปราชญ์ไทยถือเป็นแนวทางที่ตอบโจทยในการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของสังคมเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: 1. นักปราชญ์ไทย 2. สันติภาพ 3. สันติภาพเชิงพุทธปรัชญา

Abstract

This article aims to study the meaning of peace, peace in Buddhist philosophy, and views of Thai philosophers towards Buddhist philosophical peace. The study is found that Buddhist philosophical peace is a state of calmness that means quietness and elaborateness.

It is tranquility which human being is able to reach. The concepts of Thai philosophers have the same purpose that is the creation of peace into human being, making understand, and leading to practice in daily life by adhering Buddhist philosophy as a guideline for presentation and clearly explanation of the meaning, characteristics, and values which occurred by human being is aware of the coexistence of people in society and self-development. It is the internal and external development such as the view of Buddhadasa Bhikkhu, who regarded peace as a condition that did not affect each other. The view of Somdej Phra Buddhakosachan (Prayut Payutto), who viewed that peace could be achieved should not be neglected in the mental dimension because true peace first had to arise from the human beings' mind. In addition, the view of Phra Paisan Visālo, who mentioned that peace was not the cause of conflict from the roots of Taṇhā (lust), Māna (arrogance), and Diṭṭhi (attachment to ideology). These three defilements cause trouble in life and society. Hence, the views of Thai Buddhist philosophical peace are an approach that answers the question in solving social problems very well.

Keywords: 1. Thai Philosopher 2. Peace 3. Peace in Buddhist Philosophy

1. บทนำ

สังคมในโลกปัจจุบันมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ถ้ามองย้อนกลับไปในอดีตยิ่งทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดจน มีสิ่งหนึ่งที่มนุษย์หรือคนในสังคมมีความต้องการที่จะให้ตนเองและสังคมมีความสุข คือความสงบสุขในการดำเนินชีวิต การที่มีจะความสุขได้นั้นต้องสร้างให้เกิดขึ้นผ่านทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือด้านภายนอกและภายใน ความสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีความเข้าใจในชีวิต เข้าใจในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม บริบทของสังคม ความสุขก็คือความสงบ หรือเรียกได้ว่า สันติ ปัจจุบันมนุษย์มีการพัฒนา มาหลายชั่วอายุคน แต่ความขัดแย้งก็เกิดขึ้นมาตลอดจนเกิดเป็นสงครามทุกยุคทุกสมัย สร้างความเดือนร้อน เป็นวงกว้าง เพราะเหตุการณ์ไม่เข้าใจในความจริงของธรรมชาติ มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน นักปราชญ์ไทยถือว่า มีบทบาทอย่างมากต่อการนำเสนอความรู้เพื่อสร้างสันติภาพของคนในสังคม กำจัดความขัดแย้งสร้างสันตภาพให้เกิดขึ้น ยิงนำหลักพุทธปรัชญามาอธิบายให้เด่นชัดเห็นถึงเรื่องสันติภาพ และความสอดคล้องตอบโจทยต่อการนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบันได้ยิ่งเป็นอย่างยิ่ง เช่น แนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ มองว่า สันติภาพ คือ อากาศไม่กระทบกระทั่งกันและกัน และสันติภาพมีปรากฏการณ์ คือ ทุกคนยิ้มกันได้ ชี้ให้เห็นว่าสังคมใดหรือกลุ่มใดก็ตามอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่กระทบกระทั่งกัน มีนัยที่แสดงถึงสันติเชิงสังคม อันเป็นสันติเชิงโลกิยะ (พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), 2531, หน้า 95-99) แนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) มองว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นได้ไม่ควรละเลยมิติด้านจิตใจ เพราะสันติภาพที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ก่อน การที่ประชาชนอยู่ดีกินดี ได้บรรลุถึงสิ่งที่ตั้งมเป็นประโยชน์ และ

มีความสุขนั้นเป็นภาวะที่ครอบคลุมสันติ เพราะว่าประชาชนจะบรรลุประโยชน์ มีความสุขได้เขาก็ไม่ต้องรบราฆ่าฟันกัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ธมฺมปญฺโญ), 2540, หน้า 5) และแนวคิดของพระไพศาล วิสาโล มองสันติภาพว่าเกิดขึ้นได้ เริ่มจากการที่มีความขัดแย้งกัน รากเหง้าของสงครามได้แก่ ตัณหา (ความอยาก) มานะ (ความถือตัว) ทิฏฐิ (การยึดติดในลัทธิอุดมการณ์) เราไม่ปล่อยตัวไม่ปล่อยใจให้กิเลสทั้ง 3 ประการนั้นไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชีวิตและสังคม (พระครูประโชติรัตนนกร รตนโชโต (น้อย ศิริสุข), 2558, หน้า 90)

หลักพุทธปรัชญาถือว่าตอบใจภัยเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพที่ทุกคนจะนำไปปฏิบัติได้ เป็นสิ่งที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญที่จะให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยการประพฤติกายสุจริต วาจาสุจริต ใจสุจริต มีเสรีภาพในการดำรงชีวิต ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกันไม่เบียดเบียนต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ฆ่าและทำร้ายร่างกายของกันและกัน หลักเมตตา กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม เป็นหลักธรรมคำสอนที่เน้นความสำคัญทางด้านจิตใจเพื่อให้กาย วาจา ประพฤติเรียบร้อยดีงาม เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้มีเมตตา มีความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันจะเป็นการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่สังคม เพื่อนำพาสังคมให้บรรลุเป้าหมายที่สงบสุข มีสันติสุขอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาการสร้างสันติภาพในสังคมด้วยหลักพุทธธรรมในพุทธปรัชญา เป็นการนำไปฝึกอบรมจิตใจ ให้มีธรรมประจำใจอยู่เสมอ ๆ เพื่อสร้างสันติสุขให้กับตนเองและสังคม ฉะนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “แนวคิดนักปราชญ์ไทย : สันติภาพเชิงพุทธปรัชญา” ดังจะได้อธิบายนำเสนอต่อไปนี้

2. สันติภาพคืออะไร

สันติภาพคืออะไร สังคมที่เรียกได้ว่ามีสันติภาพมีลักษณะอย่างไร ยังมีความขัดแย้งอยู่ในสังคม สันติภาพหรือไม่ สันติวิธีเป็นสิ่งเดียวหรือคนละสิ่งกันกับสันติภาพ การศึกษาเกี่ยวกับสันติภาพเป็นมาอย่างไร และเพราะเหตุใดจึงมีการศึกษาสันติภาพ คำถามเหล่านี้จะกล่าวให้เห็นชัดถึงประเด็นเหล่านี้เพื่อทำความเข้าใจเรื่องสันติภาพต่อไปนี้

2.1 ความหมายของสันติภาพ ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต ได้อธิบายคำว่า “สันติ” หรือ “สันติภาพ” หมายถึง “ความสงบ” ความหมายของสันติภาพที่ให้ไว้โดยราชบัณฑิตนี้เป็นความหมายในเชิงลบ เพราะเมื่อพูดว่า “สงบ” ย่อมบ่งบอกถึงนัยว่าสงบจากสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ คือ ปราศจากสิ่งที่ตรงข้ามกับสันติภาพ เช่น เมื่อพูดว่าทะเลสงบ ย่อมหมายถึง สงบจากคลื่น ดังนั้น เมื่อกล่าวว่า สันติภาพ คือ ความสงบ ย่อมหมายถึงสงบจากสิ่งที่ไม่ใช่สันติภาพ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1260) นอกจากความหมายในเชิงลบนี้แล้วยังมีความหมายในเชิงบวกด้วย คือหมายถึง ความสุข เมื่อนำความหมายเชิงลบและเชิงบวกของสันติภาพมารวมเข้าด้วยกันทำให้ได้ความหมายของสันติภาพใหม่คือความสงบสุข คำว่า “สันติภาพ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “peace” ตามพจนานุกรมฉบับ Oxford Advanced Learner's Dictionary ให้ความหมายไว้ 3 นัย ได้แก่ 1) สันติภาพ หมายถึง สถานการณ์ หรือช่วงเวลาในประเทศหรือพื้นที่หนึ่ง ๆ ไม่มีสงครามหรือความรุนแรง (a situation or a period of time in which there is no war or 2) ภาวะแห่งความสงบเงียบ (the state of being calm or quiet) รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรม 3) ภาวะแห่งการดำรงชีวิตอย่างมี

มิตรภาพโดยปราศจากข้อโต้แย้ง (the state of living in friendship with somebody without arguing) ความหมายของสันติภาพที่ให้อำนาจในภาษาอังกฤษครอบคลุมทั้งเชิงลบและเชิงบวกของสันติภาพ กล่าวคือ ความหมายข้อที่หนึ่งและสองมีนัยเชิงลบ ส่วนข้อที่สามมีนัยเชิงบวก ประเภทของสันติภาพ ความหมายของ สันติภาพเชิงบวกไม่ค่อยมีปัญหาในการทำความเข้าใจเพราะเมื่อกล่าวว่ามีความสุขก็เป็นที่เข้าใจได้ว่า หมายถึง ความสบายกายความสบายใจหรือการปราศจากสิ่งบีบคั้นทางกายและทางใจ ในขณะที่ความหมายของ สันติภาพเชิงลบมีค่า ถามมาว่าที่กล่าวว่าสงบหรือปราศจากสิ่งที่ไม่พึงประสงค์นั้น สิ่งที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งเป็นสิ่ง ตรงข้ามสันติภาพคืออะไร การขยายความหมายของสันติภาพดังกล่าวข้างต้นก็คือ การเปลี่ยนความหมายของ สันติภาพที่เราคุ้นเคยกันอยู่ คือ สันติภาพเชิงลบ (ความสงบ มาเป็นสันติภาพเชิงบวก (ความสงบสุข) อันที่จริง สันติภาพเชิงบวกหรือความสงบสุขนี้ ก็คือสังคมที่ดีอันน่าพึงปรารถนานั่นเอง โดยทั่วไปสังคมที่ดีหรือสังคมที่ ความสุขหรือสันติสุขควรต้องมีลักษณะที่ดี 4 ประการ คือ 1) ความสงบ ไม่มีสงครามและการทำร้ายร่างกาย และทรัพย์สิน 2) ความกินดีอยู่ดี ไม่มีความยากจน 3) ความยุติธรรมทางสังคมและการเมือง ไม่มีการกดขี่และ เอาเปรียบกัน 4) ความสมดุลทางนิเวศน์ ไม่มีความเสื่อมทรามทางนิเวศน์หรือมลภาวะต่าง ๆ (รุ่งธรรม ศุจิธรรม รักษ์, 2545, หน้า 19)

2.2 ความสำคัญของสันติภาพ สันติภาพ ถือว่ามีความสำคัญต่อมนุษยชาติ ในฐานะที่มนุษย์เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ย่อมมีความปรารถนาในการอยู่ร่วมกันโดยปราศจากศัตรู หรือปัญหาและอุปสรรคที่คอย ขวางกั้นความสุขของมนุษย์ นอกจากโรคภัยไข้เจ็บแล้วยังมีอุปสรรคที่สำคัญก็คือ สงคราม นี่คือมหันตภัยที่ ทำลายชีวิตมนุษย์และทรัพยากรให้พังพินาศอย่างย่อยยับ สังคมที่ปราศจากความขัดแย้งจะไม่มีการพัฒนา ความขัดแย้งเป็นเงาของความก้าวหน้า เมื่อพิจารณาในแง่นี้ย่อมสรุปได้ว่า “ความขัดแย้งไม่ใช่สาเหตุของ การขาดสันติภาพ แต่แท้จริงแล้วเป็นสาเหตุของความเจริญได้ ถ้ามีการบริหารที่ถูกต้อง” (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543, หน้า 132)

สังคมในยุคปัจจุบัน เป็นสังคมที่มีความซับซ้อนและเป็นสังคมที่มีความแตกต่างทางค่านิยมทัศนคติ ภาษา ศาสนา และความต้องการผลประโยชน์ ที่กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ พยายามดำรง และรักษาไว้ซึ่งความ เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเอง ผลกระทบที่สัมพันธ์กับประเด็นดังกล่าว จึงนำไปสู่การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ อย่างไรก็ตามในระยะเวลาที่ผ่านมาสังคมไทยและ สังคมโลกได้กล่าวถึงวาทกรรม ที่เป็นเครื่องมือเป้าหมายในการที่จะเชื่อมชาวไทยและชาวโลกให้อยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุขในหลายถ้อยคำคือ สันติภาพ (peace) สันติวิธี (peaceful means) ความสมานฉันท์ (reconciliation) และความปรองดอง (harmony) ซึ่งแต่ละถ้อยคำที่นำเสนอขึ้น มักจะได้รับการตอบรับจาก บริบทที่แตกต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่ต่างกันโดยมีเวลาผลประโยชน์และความ ต้องการ และสถานการณ์ เข้ามาทำหน้าที่เชื่อมประสาน สันติภาพเป็นสังคมแห่งเป้าหมายที่มนุษยชาติมุ่งหวังที่ จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนักสันติภาพบางท่านอาจจะตีความสันติภาพว่าเป็นเป้าหมายของชีวิตและสังคม แต่เนื่องจากสังคมโลกประกอบด้วยวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาจำนวนมาก ฉะนั้นคำว่า สันติภาพ จึง มักจะมีความแตกต่างกันในเชิงเป้าหมาย เช่น บางท่านจะมองว่าสันติภาพ คือ ภาวะที่ไร้ซึ่งความขัดแย้งและ

ความรุนแรง บางท่านจะตีความว่าสันติภาพนั้น มนุษย์สามารถขัดแย้งกันได้ แต่ไม่ควรใช้ความรุนแรงเป็น เครื่องมือในการแก้ไขปัญหา การตีความต่างกัน ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างเช่นกัน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุดฺยกร), 2545, หน้า 90-91) จากเหตุผลในอดีต ทำให้มนุษย์ในปัจจุบันหัน กลับมามองและพิจารณาถึงสภาวะปัจจุบันมีความขัดแย้งประเด้นใดบ้าง ที่จะช่วยหาทางออกเพื่อลดความ ขัดแย้ง เพื่อให้เกิดความปรองดองและทำหน้าที่ประสานประโยชน์ ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของ มนุษย์ในโลกนี้ เมื่อมนุษย์มีสติปัญญาเพียงพอที่จะเห็นผลร้ายของความขัดแย้งที่จะนำไปสู่สงคราม และความ หายนะ เป็นภัยมหันต์ต่อมนุษยชาติ มนุษย์ควรรวมตัวกันเพื่อสร้างสรรค์ วัฒนธรรมปลูกฝังสันติภาพให้เกิดขึ้น อย่างจริงจัง เพื่อการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของชุมชน สังคม ประเทศชาติ อย่างสงบสุขตลอดไป (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543, หน้า 132-133) จึงจะอยู่ร่วมกันบนโลกนี้อย่างมีความสุข

2.3 ประเภทของสันติภาพ จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ การนิยามความหมายของ สันติภาพ พบว่านักวิชาการ รวมถึงนักคิดและนักปฏิบัติทางด้านสันติภาพ ได้สรุปประเภทเกี่ยวกับสันติภาพ ออกเป็น 2 ประเภท คือ สันติภาพภายนอก และสันติภาพภายใน สันติภาพภายนอก ได้แก่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) สันติภาพเป็นสภาวะที่ปราศจากสงคราม ตามที่อัลวิน ทอพเลอร์ อธิบายว่า การเกิดขึ้นของ สันติภาพ คือการหายไปของสงคราม และเน้นว่า การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ในโลกซึ่งเต็มไปด้วย การแข่งขันทางอาวุธ เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสันติภาพ (อัลวิน ทอพเลอร์, 2543, หน้า 252-256) เช่นเดียวกับชู คักกี ทิพย์เกษร และคณะ ได้กล่าวในหนังสือ What The Buddha Taught มีใจความว่า สันติภาพ หรือ ความสุขจะมีขึ้นไม่ได้ トラบเท่าที่คนเรายังมีความอยากและกระหายที่จะเอาชนะและปราบปรามเพื่อนบ้าน ของตนอยู่ ฉะนั้นสันติภาพที่แท้จริงจะมีขึ้นได้ก็แต่เฉพาะในบรรยากาศแห่งความเมตตา มิตรภาพ ปราศจาก ความกลัว ความระแวง และอันตราย (ชูคักกี ทิพย์เกษร และคณะ, 2540, หน้า 160-165) และ บุญยง ว่องวานิช ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกันอีกว่า สันติภาพกับสงครามเป็นคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน สันติภาพ คือ ความสงบ จะอยู่ในสภาวะใดก็ตามที่มีความสงบ มีความสุข มีคนต้องการ มีความปรารถนาของมหาชน ส่วนคำว่า สงครามนั้นหมายถึง การรบกัน ซึ่งมีความสูญเสียชีวิต สูญเสียทรัพย์สิน ก่อให้เกิดความทุกข์ยากต่าง ๆ และไม่มีใครต้องการ (บุญยง ว่องวานิช, 2529 หน้า 12-33)เมื่อวิเคราะห์จาก นัยที่นำเสนอมานี้แสดงให้เห็นว่า คำว่า สันติภาพ จึงหมายถึง สภาวะที่ปลอดจากสงคราม 2) สันติภาพเป็น สภาวะที่ปราศจากความรุนแรง ซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุได้แสดงทรรศนะว่า สันติภาพ คือ ถ้อยคำที่ตรงกันข้ามกับ วิกฤตการณ์ ซึ่งเป็นสภาวะที่ผิดปกติ ไม่สงบ ซึ่งวิกฤตในที่นี้รวมทั้งโลก ธรรมชาติ บุคคล และจิตด้วย ดังนั้น สันติภาพ คือ อาการไม่กระทบกระทั่งกันและกัน และสันติภาพมีปรากฏการณ์ คือ ทุกคนยิ้มกันได้ ซึ่งการมอง ในลักษณะนี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมใดหรือกลุ่มใดก็ตามอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่กระทบกระทั่งกัน มีนัยที่แสดงถึง สันติเชิงสังคม อันเป็นสันติเชิงโลกิยะ (พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญฺโญ), 2531, หน้า 95-99) แต่พระธรรม ปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ท่านก็มีทรรศนะที่เห็นต่างกับที่มีการนิยามสันติภาพว่า เป็นสภาวะที่ไร้สงคราม สันติภาพ ไม่ใช่เพียงแต่ภาวะไร้สงคราม ไม่มีความขัดแย้ง ไม่มีการบราฆ่าฟันเบียดเบียนกันที่รุนแรงเท่านั้น แต่ต้องมอง อย่างลึกซึ้งถึงภาวะขาดสันตินั้นปรากฏได้หลายลักษณะหลายสภาวะ เช่น ในสังคมที่มีการแก่งแย่งแข่งขันกัน

ต่างคนต่างมุ่งหาผลประโยชน์ เอารัดเอาเปรียบข่มเหงกัน ไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จัดว่าเป็นสันติภาพไม่ได้ เพราะไม่มีความสงบและความสุขที่แท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538, หน้า 14) เช่นเดียวกับอาจารย์ประเวศ วะสี ได้อธิบายคำว่า สันติภาพ มีหลายมิติ บางมิติอาจหมายถึงการสิ้นสุดของสภาวะสงคราม แต่บางครั้งก็หมายความไปถึง สันติภาพในสังคม สันติภาพในครอบครัว สันติภาพในตนเอง หรือ อีสราภาพ ซึ่งหมายถึง สภาวะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้น ซึ่งมีอยู่ 4 อย่าง คือ ความบีบคั้นทางกายหรือทางวัตถุ ความบีบคั้นทางสังคม ความบีบคั้นทางจิต และ ความบีบคั้นทางปัญญา (ประเวศ วะสี, 2538, บทนำ) และ 3) สันติภาพเป็นสภาวะที่ปราศจากความรุนแรงและปราศจากความขัดแย้ง ด้านสภาหลักสูตรและการสอนของโลก (World Council of Curriculum and Instruction) ได้ให้ความหมายของ สันติภาพไว้ในคราวประชุมวิชาการโลก (World Conference) ที่มีใจความแสดงให้เห็นว่า สันติภาพมีอยู่ 8 ระดับ คือ (1) สันติภาพภายในบุคคล (2) สันติภาพระหว่างบุคคล (3) สันติภาพภายในหมู่คณะ (4) สันติภาพระหว่างหมู่คณะ (5) สันติภาพในเผ่าพันธุ์ (6) สันติภาพระหว่างเผ่าพันธุ์ (7) สันติภาพภายในประเทศ (8) สันติภาพระหว่างประเทศ ซึ่งหมายถึง “สภาวะที่ไม่มีความขัดแย้งกันภายใน หรือระหว่างสิ่งเหล่านั้น” และให้คำนิยามคำว่า “สันติภาพของโลก” ว่าหมายถึง “สภาวะของโลกทั้งโลกเป็นปกติสุขปราศจากสงคราม ความขัดแย้งและมีความยุติธรรม” (ประชุมสุข อาชวอรุณ, 2530, หน้า 115) ประเภทของสันติภาพภายใน คือ สันติภาพที่ปราศจากความรุนแรงแต่ขัดแย้งกันได้ โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายให้เห็นชัดเจนว่า สันติภาพจะเกิดขึ้นได้ไม่ควรละเลยมิติด้านจิตใจ เพราะสันติภาพที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ก่อน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2529, หน้า 32) ที่มีพระไตรปิฎกรองรับว่า トラบิตที่จิตใจของบุคคลยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเชื้อแห่งความขัดแย้งสันติภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ซึ่งสันติภาพภายในนี้ จะอยู่ในระดับความรู้แจ้งทำให้จิตมีอีสราภาพหลุดพ้น จากรากเหง้าของกิเลส จึงหมายถึง วิมุตติ คือความหลุดพ้น ดับกิเลส ไม่มีทุกข์ ซึ่งมนุษย์สามารถพัฒนาได้สูงสุดจนถึงขั้นที่เรียกว่า นิพพาน ได้ (อง. จตุกก. 21/23/31) เช่นเดียวกับพระครูประโชติรัตนกร ที่นำคำอธิบายของพระมหาณรงค์ กนต์สิโล ที่กล่าวไว้ว่า สันติภาพภายนอกเกิดจากสันติภาพภายในจิตใจของมนุษย์ สันติภาพภายนอกไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดสามารถเกิดขึ้นได้อย่างถาวรหากสมาธิในสังคมมีใจที่ใฝ่สงบ ใฝ่สันติ เป็นภาวะจิตใจในเชิงบวกที่เป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการสร้างสันติภาพภายนอก ซึ่งภาวะเช่นนี้ควรสร้าง ขึ้นด้วยการฝึกตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดอยู่ในใจของทุกคน ดังนั้น การให้คำนิยามสันติภาพในมิติต่าง ๆ เป็นนัยที่ชี้ว่าสันติภาพดำรงอยู่บนพื้นฐานของสภาพสังคม เศรษฐกิจการศึกษา และการเมือง ที่แตกต่างกัน ซึ่งสันติภาพในพระพุทธศาสนาเน้นทั้งสันติภาพในเชิงปัจเจกและเชิงสังคม ตัวแปรสำคัญที่ทำให้ต้องมุ่งเน้นทั้งสองมิติ คือ การให้ความสำคัญแก่ สันติภาพภายในและภายนอก ซึ่งเห็นได้จากการพัฒนาในระดับศีลอันเป็นสันติภาพในระดับซึ่งเป็นสันติภาพระดับสูงคือ นิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา (พระครูประโชติรัตนกร, 2558, หน้า 20-21)

3. สันติภาพเชิงพุทธปรัชญา

คำสอนในพุทธปรัชญา ได้คำนึงถึงจิตใจของผู้ปฏิบัติตามเป็นหลัก หากว่ามนุษย์เรามีจิตใจที่มั่นคงแน่วแน่ จะทำสิ่งใดก็ย่อมประสบความสำเร็จ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในคัมภีร์ธรรมบทอันแสดงถึงจุดเด่นแห่งจิตของมนุษย์เราไว้ว่า “ธรรมทั้งหลาย ล้วนมีจิตเป็นใหญ่ เป็นหัวหน้า” (ขุ.ธ. 25/1/23) เมื่อมนุษย์เรามีจิตใจที่มั่นคงไม่เอนเอียงเข้าไปหาสิ่งที่ไม่ดีแล้วก็ย่อมจะรักษาศีลเป็นไตรสิกขาซึ่งเป็นเสาหลักของไตรสิกขา โดยมุ่งไปถึงการควบคุมตนเอง (การฝึกฝนตนเอง) ได้และการฝึกตนเองนี้ยังทำให้มนุษย์เราเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน และร่วมมือช่วยเหลือกันสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่กันและกัน อันเป็นพื้นฐานของสันติภาพอีกด้วย ผู้วิจัยจึงจะได้อธิบายความหมายของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา ประเภทของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา และคุณค่าของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา ดังต่อไปนี้

3.1 ความหมายของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา ในหลักพุทธปรัชญาได้แสดง ความหมาย คือ คำว่า สันติ ซึ่งความหมายในลักษณะที่เข้าถึงได้ โดยมีลักษณะ คือ 1) สันติ หมายถึง นิพพาน ที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท สุขวรรค อัญญตรกฐทวาริกาวัตถุ และอัญญตรอุปาสกวัตถุ ดังปรากฏคือ “นตถิ สนฺติปรํ สุขํ” (ขุ.ธ. 25/202/95) แปลความว่า สุขอื่นยิ่งกว่า สันติไม่มี และ “นิพพานํ ปรมํ สุขํ” (ที.ม. 10/222/168. แปลความว่า นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง และที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย มหาปรินิพพานสูตร ข้อความที่ว่า “อเนโข สนฺติมารพญํ กาลมกริ มฺนิ” แปลความว่า พระมุนีผู้ไม่หวั่นไหวทรงมุ่งสันติปรินิพพานแล้ว (ขุ.สุ. 25/940/725) และ 2) สันติ หมายถึง ความสงบจากกิเลส ที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต ตุฎกสูตร ว่าด้วยภิกษุผู้กำจัดบาปธรรมอย่างเร็วพลัน ข้อความว่า “สนฺติตี นิพพุตี ญุตวา” (ขุ.สุ. 25/940/725) แปลความว่า การรู้การดับกิเลส ชื่อว่าสันติ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ธมฺมปญฺญโต) ก็ได้ให้ความหมายของสันติภาพเพื่อสนับสนุนและอธิบายเพิ่มเติมให้เห็นถึงสันติภาพเชิงพุทธปรัชญาไว้ในหนังสือเรื่อง “การศึกษาเพื่อสันติภาพ” ว่า “สันติ” นั้นตามความหมายทางพระพุทธศาสนา คือ ความสงบ สันติหรือความสงบนี้เป็นชื่อหนึ่งของพระนิพพาน เป็นคำที่เรียกว่าไวพจน์ คือ คำที่แทนกันได้ สันติ ก็คือนิพพานนั่นเอง เช่น คำว่า “นตถิ สนฺติปรํ สุขํ” สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี สุขนอกจากสันติไม่มี ความหมายทางโลกหมายถึง ความสงบเรียบร้อยในสังคม การไม่รบราฆ่าฟันกัน ไม่มีสงครามอยู่กันโดยไม่เบียดเบียนกัน สันติภาพก็คือความอยู่ดีมีสุขของประชาชนหรือของสังคมหรือของโลกทั้งหมด ฉะนั้นสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา คือ ความสุขอันเกิดจากความสงบจากปัญหาอุปสรรคจากทั้งภายนอกและภายใน ภายนอก คือ สงบระงับจากปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิต และอันตรายอื่น ๆ ภายในคือ สงบระงับจากกิเลสอาสวะทั้งปวง สันติภาพที่แท้จริงนั้นเกิดที่ใจของปัจเจกบุคคลก่อนความสงบที่แท้จริงนั้นไม่ได้จากข้างนอก และสันติภาพในสังคมจะเกิดขึ้นได้ ถ้ามนุษย์ในสังคมทุกระดับรู้จักสันติภาพที่แท้จริง พระพุทธเจ้ามุ่งสอนให้มนุษย์ในสังคมได้พัฒนาตนเองและอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขไม่เบียดเบียนเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือกันและกัน โดยการใช้ศีลเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา และการทำงานเพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความผาสุก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปญฺญโต), 2538, หน้า 5-6)

3.2 ประเภทของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา ได้แบ่งแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ สันติภาพภายนอก และสันติภาพภายใน โดยพิจารณาจากพระสูตรต้นตปิฎก คาถาธรรมบท อรหัตตวรรค ว่าด้วยสามเนตรของพระ ติสสเถระชาวเมืองโกสัมพี โดยพระพุทธเจ้าตรัสเป็นพระคาถา คือ

“สนฺตํ ตสฺส มนฺโหติ สนฺตา วาจา จ กมฺม จ
สมมทญฺญา วิมุตตสฺส อุปสนตสฺส ตาทิโน” (ขุ.ธ. 25/96/59)
“ใจของท่านผู้พ้นวิเศษแล้ว เพราะรู้ชอบ ผู้สงบระงับคงที่
เป็นใจสงบแล้ว วาจาก็สงบแล้ว การงานก็สงบ”

จากบทพุทธพจน์นี้จะเห็นได้ว่า สันติ หรือ ความสงบ มี 2 ประเภท คือ สันติภายนอก และสันติภายใน กล่าวคือ สันติภายนอก ได้แก่ สันติภาพทางกาย (สนฺตํ กมฺม) สันติภาพทางวาจา (สนฺตา วาจา) พระพุทธศาสนา ถือว่า ความสงบกาย สงบวาจา ก็เป็นความสงบหรือสันติภาพภายนอก อันความสงบจากการที่ทำคำที่พูดอัน ก่อให้เกิดความสงบในตนเองและให้ความสงบแก่ผู้อื่นสันติภาพภายนอกเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล และครอบคลุมไปถึงสันติภาพระดับโลกซึ่งต่อไปนี้จะได้ศึกษาถึงสันติภาพภายนอกตามแนวคิดทาง พระพุทธศาสนา คือ สันติภาพทางกาย และสันติภาพทางวาจา ส่วนสันติภายใน ได้แก่ สันติภาพทางใจ (สนฺตํ มนฺ) ด้านพุทธปรัชญามีหลักการว่า “ใจเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ที่เศร้าหมองไปเพราะกิเลสที่จรเข้ามา” ดังพระ พุทธพจน์ที่ว่า “ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ ตณฺจ โขอาคนฺตฺเกหิ อุปฺกฺกิลเสหิ อุปฺกฺกิลฺลิตฺฐํ ๒ เปฯ” (อง.เอก. 20/50/9) หมายความว่า ใจเป็นที่รองรับของความชั่วและความดีทั้งหมด พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์เรา เอาชนะใจของตนเอง สันติภาพทางใจ เป็นภาวะปกติสุขของใจนั้น คือ การเริ่มมีหลักศีลธรรมในใจเป็นเริ่มต้น สันติภาพภายในมีขอบเขตไปทางคุณค่า เสรีภาพ มิมีตรภาพ ภารดรภาพต่อคนในโลก แต่โดยทั่วไปคนเรามี แนวโน้มที่จะทำลายคุณค่าในใจ เพราะมีตัณหา ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ตัณหา วรรคว่า

“ตัณหาจฺจฺเฉยฺยานทราย ย่อมเจริญแก่คนผู้มีปกติประพฤติประมาทเขา ย่อมเร่ร้อน
ไปสู่ภพน้อยใหญ่ ดังวานรตัวปรารถนาผลไม้อยู่โลดไปโน่นไปนั่น ตัณหานั้นเป็น
ธรรมชาติลามก มักแผ่ซ่านไปในอารมณ์ต่าง ๆ ในโลก ย่อมครอบงำบุคคลได้ความโศก
ทั้งหลาย ย่อมเจริญแก่บุคคลนั้น เหมือนหญ้าคามบางอันฝนตรรดแล้วเจริญอยู่ ฉะนั้น
แต่ผู้ใดยอมย่ำยี้ตัณหานั้นซึ่งเป็นธรรมชาติลามก ยากที่ใครในโลกจะล่วงไปได้ ความ
โศกทั้งหลาย ย่อมตกไปจากผู้นั้น เหมือนหยาดน้ำตกไปจากใบบัวฉะนั้น เพราะฉะนั้น
เราบอกแก่ท่านทั้งหลายว่า ความเจริญจะมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดาผู้ที่ประชุมกันแล้ว
ณ ที่นี้ ท่านทั้งหลายจงขุดรากตัณหาเสียเถิด ประหนึ่งผู้ต้องการแฝกขุดต้นแฝก มา
อย่าระรานท่านทั้งหลายบ่อย ๆ ดุจกระแสน้ำระรานไม้้อฉนั้น” (ขุ.ธ. 25/34/50)

ในตัณหาล้วนแต่เป็นเหตุชวนให้ลุ่มหลง ทำให้เกิดกิเลสขึ้นในจิตใจ โดยปรกติแล้วบุุคคลนั้นทั่วไปมักมี ความนึก ความอยากเป็นโน้นเป็นนี้โดยประการต่าง ๆ เป็นไปในอำนาจของตัณหาแล้วในที่สุดจึงเกิดปัญหา ต่าง ๆ ตามมาเช่นการทะเลาะวิวาท การรบราฆ่าฟันกัน การคดโกง การคอร์รัปชัน ลักขโมยการข่มขืน การ

โกหกหลอกลวง การดิ้นยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า เป็นต้น เพื่อเติมความต้องการหรือความอยากนั้นให้เต็ม เรามักจะให้เห็นหรือได้ฟังข่าวการฆ่ากันเป็นต้นจากหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์หรือตามสื่อต่าง ๆ ก็เพราะอำนาจของตัณหา อันเป็นสาเหตุของการนำความทุกข์ความเดือดร้อนมาสู่ตัวเองและสังคมตัณหาทำให้จิตใจคนเราสูญเสียความสมดุลกันทางคุณธรรม ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคลที่ถูกตัณหาเหล่านั้นทำให้ต่างพร้อย ไม่สามารถหลบหนีไปจากความเดือดร้อนได้ และไม่สามารถบรรลุถึงสันติภาพที่แท้จริงได้ แสดงให้เห็นว่า สันติภาพภายในนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาง่าย ๆ ตามที่คนเป็นจำนวนมากเชื่อหรือเข้าใจกัน หากแต่อาจจะได้มาด้วยการลงทุนลงแรง ด้วยการเสียสละทั้งด้านวัตถุและอารมณ์ความรู้สึกอย่างมาก เพราะเหตุที่สันติภาพภายในให้ความสุขได้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณธรรมในจิตใจของตนเองให้มีมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงจุดหมายในพุทธศาสนา

3.3 คุณค่าของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา คำว่า สันติภาพ หมายถึง ภาวะแห่งความสงบ และคำว่า สันติสุข หมายถึง ความสงบเย็นประณีต เป็นความสงบสุขระดับปัจเจกชนที่มนุษย์ทุกคนพึงมีได้ สันติภาพและสันติสุขในพุทธปรัชญา เป็นภาวะที่เกี่ยวข้องกับสันติสุข ทั้งนี้สันติภาพและสันติสุขในทางพุทธปรัชญา มีจุดมุ่งหมาย 2 นัยยะ คือ ในระดับโลกียะ ในระดับโลกุตระ ดังนั้นคุณค่าของสันติภาพจึงสรุปได้ 2 ประการ คือ 1) สันติภาพและสันติสุขในระดับโลกียะ เป็นสันติภาพที่เกิดขึ้นจากการอยู่ท่ามกลางกลุ่มบุคคลที่ประพฤติดี มีศีลธรรม ประกอบสัมมาอาชีพ มีความเอื้อเฟื้อ คอยชักชวน กระทำสิ่งที่ดีและตักเตือนไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การเกิดสันติภาพในระดับต่าง ๆ คือ สันติระดับชีวิต เริ่มจากการพัฒนาตนเองให้เกิดสันติภาพทางกาย วาจา และในใจทำให้มีความสงบมีจิตใจอ่อนโยนพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม จนมีสันติทางปัญญา คือความรู้แท้จริงในปัญหาความขัดแย้ง และการดับความขัดแย้ง สันติในระดับครอบครัว ครอบครัวมีความสุข ไม่มีปัญหาความขัดแย้งกันระหว่างสามี ภรรยา บุตร ธิดา หรือญาติพี่น้อง สันติในระดับชุมชน เกิดการไม่เบียดเบียนกันไม่ลักทรัพย์รวมถึงการร่วมมือร่วมใจกันในชุมชนทำให้คนในชุมชนและสภาพแวดล้อมในชุมชนอยู่กันอย่างเกื้อกูล สันติในระดับสังคมหรือในระดับประเทศ เช่น สังคมไทยทำให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคมสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสันติในระดับโลก มนุษย์ในโลกไม่มีข้อพิพาทระหว่างประเทศเกิดขึ้นไม่มีการทำสงครามทั้งในระดับการก่อการร้ายในระดับภูมิภาคหรือสงครามโลก เป็นต้น 2) สันติภาพและสันติสุขในระดับโลกุตระ เป็นสันติภาพที่เกิดจากการศึกษา และปฏิบัติในมรรคมีองค์ 8 ทำให้ลด ละ กิเลสได้จึงเข้าถึงพระนิพพาน ซึ่งคุณค่าของสันติสุขในการเข้าถึงนิพพานนี้นับเป็นคุณค่าสูงสุดของพุทธศาสนานั้นเอง (ไตรรัตน์ ณะประกอบกรณ์, 2562, หน้า 41) จะเห็นได้ว่าสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา ประเภทของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา และคุณค่าของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา สันติภาพในสังคมจะเกิดขึ้นได้ ถ้ามนุษย์ในสังคมทุกระดับรู้จักสันติภาพที่แท้จริง พระพุทธเจ้ามุ่งสอนให้มนุษย์ในสังคมได้พัฒนาตนเองและอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข โดยประเภทของสันติภาพเชิงพุทธปรัชญา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สันติภาพภายนอก และสันติภาพภายใน คือมีความสงบกาย สงบวาจา สงบใจ จึงจะเกิดคุณค่าภาวะแห่งความ ความสงบเย็นประณีต เป็นความสงบสุขระดับปัจเจกชนที่มนุษย์ทุกคนพึงมีได้ สันติภาพและสันติสุขในพระพุทธศาสนา จึงเป็นภาวะที่เกี่ยวข้องกับสันติสุข

4. ทศนะของนักปราชญ์ไทยที่มีต่อสันติภาพเชิงพุทธปรัชญาเถรวาท

สันติภาพในทัศนะของนักปราชญ์ไทยต่างมีแนวคิดทฤษฎีที่มุ่งแสดงให้เห็นว่า คำว่า “สันติภาพ” มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างสันติที่ปราศจากความรุนแรงและการแก้ไขข้อโต้แย้งหลายประการ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีเรื่องสันติภาพ จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งมีมุมมองแนวคิดทฤษฎีสันติภาพไว้หลากหลาย นักปราชญ์ไทยก็มีความโดดเด่นพยายามที่จะอธิบายให้ความหมายของสันติภาพ ในมิติต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน ซึ่งมีเป้าหมายไปสู่จุดเดียวกัน นักปราชญ์ไทยที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันก็หลายท่าน เพื่อให้เห็นชัดในส่วนทัศนะที่มีต่อสันติภาพเชิงพุทธ ผู้วิจัยจึงนำมาเสนอ 3 ท่าน คือ ท่านพุทธทาสภิกขุ, สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) และพระไพศาล วิสาโล ดังจะได้ทราบแนวคิดของท่านเหล่านี้ ดังต่อไปนี้

4.1 ทศนะของพุทธทาสภิกขุ ประเวส วะสี ได้สรุปทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ ไว้ว่ามีแนวความคิดที่โดดเด่น โดยเฉพาะด้านการเผยแพร่ธรรมมีนำเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ ในแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสันติภาพนั้นท่านพุทธทาสภิกขุมองว่า สันติภาพด้านวิชาการ คำว่า สันติภาพ หมายถึง การศึกษาสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีธรรมชาติอะไรจะวิปริตผิดปกติ ถ้าวิปริตผิดปกติ ไม่เรียกว่าธรรมชาติ ด้านวิทยาศาสตร์ สันติภาพ หมายถึง ความสมดุลของทุกสิ่ง ที่ประกอบขึ้นเป็นจักรวาล ด้านพุทธศาสนา สันติภาพ หมายถึง ความไม่ปรุงแต่งเป็นภาวะของพระนิพพาน คือ หยุด สงบนิ่ง ด้านไสยศาสตร์ สันติภาพ หมายถึง ผลของพิธีกรรมต่าง ๆ ด้านการเมือง สันติภาพ หมายถึง ไม่มีสงคราม ด้านทหาร สันติภาพ หมายถึง ไม่มีการรุกร้า ด้านเศรษฐกิจ สันติภาพ หมายถึง ความร่ำรวย ด้านความรู้สึกรู้ใจของคนทั่วไป สันติภาพ หมายถึง วัตถุประสงค์ หรือจิตสงบ ด้านเวลา สันติภาพ หมายถึง ไม่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำตลอดเวลา ตัวอย่าง เช่น พระอรหันต์ (ประเวส วะสี, 2538, หน้า 5-8) สันติภาพในระดับสูงสุด ในมุมมองของท่านพุทธทาส คือ นิพพาน คำว่า นิพพาน ท่านพุทธทาส ให้ความหมายว่า “เย็น” ดังนั้น เมื่อใดมันร้อนขึ้นมา ก็ขอให้มีความเย็นจึงจะหยุดความร้อนนั้นเสียได้ นิพพาน (พุทธทาสภิกขุ, 2535, หน้า 62) มีความสำคัญ คือ เย็น เมื่อไฟกิเลส ไฟทุกข์เกิดขึ้นในใจ พอนิพพานเข้ามา มันก็ดับ แล้วมันก็เย็น ฉะนั้น เราจะต้องรู้จักพระนิพพานในฐานะเป็นเรื่องเย็น พอร้อนเกิดขึ้นก็เอาความเย็นนี้เข้าไปใส่ความร้อน ให้ความร้อนนั้นระงับหายไป นิพพาน มีความหมายอย่างนี้ ทุกคนส่วนมากเป็นปกติอยู่ได้ไม่ช้า ไม่เป็นโรคประสาทอยู่ทุกวันนี้ เพราะพระคุณของธรรมะ หรือโลกุตระธรรมนั่นเอง แท้จริงนิพพานไม่ได้อยู่สุดกู่ อยู่ที่นี่ เดียวนี้ อาจจะมีหาพบได้ทุกคราวที่มีความทุกข์เกิดขึ้นเมื่อใดมีความทุกข์เกิดขึ้นดับทุกข์นั้นลงไปเสียได้เท่าไร ก็เข้าสู่สันตินิพพานเท่านั้น ฉะนั้น นิพพานก็อยู่ตรงที่ความดับทุกข์ อยู่ที่กายเรานี่เอง ถ้าเรามีศาสนาที่แท้จริง มีระบบปฏิบัติอยู่ที่กาย วาจา จิต ถูกต้องอยู่ ความทุกข์ก็เกิดไม่ได้ สันตินิพพานก็บังเกิด (พระครูประโชติรัตนนาร รตนโชโต (น้อย ศิริสุข), 2558, หน้า 78)

4.2 สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวถึงความหมายของสันติภาพในสังคมทั่วไป และสาเหตุของความขัดแย้งในครั้งที่ดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพรหมคุณาภรณ์ โดยอธิบายว่า ชาวโลกมักมองสันติภาพแค่ความสงบภายนอก มักจะไม่มองลึกเข้าไปถึงภายในจิตใจ คือ เขามองสันติที่ความสงบเรียบร้อยของสังคม การไม่รบราฆ่าฟัน ไม่มีสงคราม อยู่กันโดยไม่เบียดเบียนอย่างนี้เขาเรียกว่า สันติภาพ สันติภาพอย่างนี้คือความอยู่ดีมีสุขของประชาชนหรือสังคม หรือของทั้งโลกแม้จะมองในความหมายที่หาย ๆ อย่างนี้ ก็เข้าถึง

จุดหมายพระพุทธศาสนาอยู่ที่ เพราะว่า พระพุทธศาสนามีหลักการว่า พระพุทธศาสนาดำรงเพื่อให้สาวกทั้งหลายได้จาริก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อแสดงธรรม ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน คำว่า ประโยชน์สุขคือการที่ประชาชนอยู่ดีกินดี ได้บรรลุถึงสิ่งที่ตั้งมาเป็นประโยชน์ และมีความสุขนั้นเป็นภาวะที่ครอบคลุมคำว่าสันติ เพราะว่าประชาชนจะบรรลุประโยชน์ มีความสุขได้เขาก็ไม่ต้องรบราฆ่าฟันกัน ถ้ามนุษย์อยู่กันดีทั่วทุกคนโลกก็คือ สันตินั่นเอง เพราะฉะนั้น พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่บำเพ็ญปฏิบัติเพื่อให้เกิดสันติภาพโดยถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ก็คือเป็นงานที่ทำให้เกิดสันติภาพอยู่ในตัว แท้ที่จริงสันติภาพก็เป็นความมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ถ้าพระสงฆ์ทำตามบทบาทหน้าที่ของท่าน และท่านบรรลุสันติทำให้โลกมีความสงบเรียบร้อย อยู่กันเป็นสุขแล้ว นั้นแหละ คือ รางวัลที่แท้จริงที่ทุกคนควรได้รับโดยความเสมอภาคกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2540, หน้า 5) ท่านยังได้แสดงหนทางที่จะนำไปสู่หนทางสันติภาพที่แท้จริง คือ สันติภาพในจิตใจ และเมื่อเกิดสันติ (ความสงบ) ภายในจิตใจแล้วแต่ละคนมีสันติอยู่ในจิตใจ ก็จะประกอบเข้าเป็นสังคมเป็น โลกที่มีสันติ พระพุทธศาสนา คือการศึกษาเพื่อสันติภาพ ตัวแท้คือสิ่งที่พระพุทธศาสนาจะทำให้เกิดขึ้นก็คือ สันติภาพที่แท้จริง ตัวพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษา หมายความว่า ข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนาทั้งหมดหรือระบบการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา นี้ เป็นการศึกษาทั้งสิ้น คำว่า ลึกขาคือ เป็นภาษาบาลี แปลว่า การศึกษา ไตรสิกขา (อภิ.วิ 35/704/447) คือการศึกษาในเรื่องของ สีล สมาธิ ปัญญา ศีล สมาธิ ปัญญา 3 อย่างนี้เป็นเครื่องพัฒนามนุษย์ที่จะทำให้เข้าถึงตัวความจริง คือ ความสงบ ที่เรียกว่า สันติภาพหรือพระนิพพานนั่นเอง

4.3 พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “สันติวิธีวิถีแห่งอารย” ว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปฏิเสธไม่ได้ แม้กระทั่งพระอรหันต์ยังมีความเห็นไม่ตรงกันเมื่อการทำสังคายนา ประเด็นสำคัญเราจะจัดการอย่างไรกับความขัดแย้งนั้น ๆ ทำให้ลูกกลมจนกลายเป็นการทะเลาะวิวาท หรือว่าทำให้มันเกิดประโยชน์สร้างสรรค์อย่างเดียวกับที่เปลี่ยนคำตำหนิให้กลายเป็นการชื่นชมทรัพย์ ความขัดแย้งหนึ่ง ๆ นั้น สามารถพัฒนาไปได้หลายแบบ จะลูกกลมหรือว่าบรรเทา เป็นโทษหรือเป็นคุณก็ได้ทั้งสองสถาน ขึ้นอยู่กับ ท่าทีของผู้เกี่ยวข้อง สำหรับผู้ที่ต้องการให้ความขัดแย้งบรรเทาเบาบางลงหรือเกิดคุณประโยชน์ ท่าทีต่อไปนี้เป็นสิ่งจำเป็น ท่านได้เสนอแนวคิดสันติภาพเกิดขึ้นได้ เริ่มจากการที่มีความขัดแย้งกัน รากเหง้าของสงครามได้แก่ ตัณหา (ความอยาก) มานะ (ความถือตัว) ทิฏฐิ (การยึดติดในลัทธิอุดมการณ์) เราไม่ปล่อยตัวไม่ปล่อยใจให้กิเลสทั้ง 3 ประการนั้นไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชีวิตและสังคมต่อไป มีแนวทางแก้ไข คือ ควรร่วมมือกันสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ และสิ่งที่ชาวพุทธทั่วโลกให้ความสนใจพยายามริเริ่มได้แก่ ส่งเสริมการสร้างควมไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างผู้คนในโลก ส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพ และส่งเสริมการจัดทำสื่อเพื่อสันติภาพ (พระครูประโชติรัตนาร รตนโชโต (น้อย ศิริสุข), 2558, หน้า 90) แนวคิดการสร้างสันติภาพของพระอาจารย์ไพศาล วิสาโล ท่านเน้นไปที่รากเหง้าแห่งความโกรธเกลียด ชิงชัง การมี ตัณหา มานะ ทิฏฐิ โดยต้องร่วมมือกันสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ ขั้นแรกต้องเปิดใจรับฟัง เปิดปากถาม และเอ่ยคำขอโทษ การสร้างความไว้วางใจกัน ส่งเสริมให้ศึกษาเรื่องของสันติภาพ ขจัดความรุนแรง การให้อภัย เปิดใจกว้างเจรจาปัญหาและแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยสันติวิธี เพื่อให้บังเกิดสันติภาพ จะเห็นได้ว่าทัศนคติภาพเชิงพุทธปรัชญาเถรวาทของนักปราชญ์

ไทย มีแนวคิดที่จะนำเสนอสันติภาพเชิงพุทธปรัชญาเถรวาทออกมาให้สาธารณชนได้มีความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ เกิดความผาสุกในการดำเนินชีวิต

5. สรุป

จากการศึกษาเรื่อง “แนวคิดนักปราชญ์ไทย : สันติภาพเชิงพุทธปรัชญา” ทำให้เห็นถึงแนวคิดของท่านนักปราชญ์ไทย ที่มีจุดเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันคือ การสร้างสันติสุข ให้มีความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ โดยยึดหลักพุทธปรัชญาเป็นแนวทางในการนำเสนอ และอธิบายให้เห็นถึงความเด่นชัดของความหมาย ลักษณะ คุณค่า ที่เกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม อย่างสันติสุข และเป็นการพัฒนาตนเองไปด้วย เรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาทั้งภายในและภายนอก ดังที่ได้นำเสนอมาข้างต้นในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่มองว่า สันติภาพ คือ อากาศไม่กระทบกระทั่งกันและกัน ซึ่งให้เห็นว่า สังคมใดหรือกลุ่มใดก็ตามอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่กระทบกระทั่งกัน มีนัยที่แสดงถึงสันติเชิงสังคม อันเป็นสันติเชิงโลกิยะ ทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ที่มองว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นได้ไม่ควรละเลยมิติด้านจิตใจ เพราะสันติภาพที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ก่อน การที่ประชาชนอยู่ดีกินดี ได้บรรลุถึงสิ่งที่ตั้งเป้าหมายเป็นประโยชน์ และมีความสุขนั้นเป็นภาวะที่ครอบคลุมสันติ และทัศนะของพระไพศาล วิสาโล ที่มองสันติภาพว่าเกิดขึ้นได้ เริ่มจากการที่มีความขัดแย้งกัน รากเหง้าของสงครามได้แก่ ตัณหา (ความอยาก) มานะ (ความถือตัว) ทิฏฐิ (การยึดติดในลัทธิอุดมการณ์) กิเลสทั้ง 3 ประการนั้นสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชีวิตและสังคม ถือว่าเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์ในการนำไปใช้ในการแก้ปัญหาของสังคมได้เป็นอย่างดี

6. เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2543). *มนุษย์กับสังคม*, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร และคณะ. (2540). *What The Buddha Taught*. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไตรรัตน์ ธนะประกอบภรณ์. (2562). “การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์ดุสิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บุญยง ว่องวานิช. (2529). เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ, *วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา*. 2(5) มกราคม - มีนาคม, 12-33.
- ประชุมสุข อาชวอำรุง. (2530). *ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2538). *สู่สันติเสรี: 50 ปีสันติภาพไทย*. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์.
- _____. (2538). *เอกสารคำบรรยายแนวทางแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี : การลี้ภัยหน่วยข่าวและส่วนราชการฝ่ายต่าง ๆ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ.
- พระครูประโชติรัตนการ. (2558) “การศึกษาพัฒนาของกระบวนการสู่สันติภาพในพระพุทธศาสนา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*, (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2529). *ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหธรรมิก.
- _____. (2540). *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*, (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร จำกัด.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร). (2554). *พุทธสันติวิถีการบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง*, กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่.
- พุทธทาสภิกขุ. (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). (2535). *สันติภาพของโลก*, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- _____. (2531). *สันติภาพโลก*, ไชยา: ธรรมทานมูลนิธิ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. เล่มที่ 10, 20, 21, 25., กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*, กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. (2545). *สันติศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 11), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช.
- อัลวิน ทอพเลอร์. (2543). *สงครามและสันติภาพแห่งศตวรรษที่ 21*, (พิมพ์ครั้งที่ 21), กรุงเทพมหานคร : นานมี บุคส์.

